

Харченко О. В.,
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

СТИЛІСТИЧНА ФІГУРА МЕТАФОРА ТА ЇЇ АМЕРИКАНСЬКІ КОМЕДІЙНІ РІЗНОВИДИ

Стилістична фігура метафора та її американські комедійні різновиди. Стаття фокусує свою увагу на лінгвостилістичних особливостях американського гумористичного дискурсу. Проведене дослідження виявляє ряд стилістичних засобів комічного, що є комедійними різновидами метафори. В американських комедійних фільмах, літературі та поезії, частотно зустрічаються такі стилістичні засоби як 'забута метафора', 'змішана метафора', 'коан морозиво', 'метафора – травма', 'оповідання від невічливої жаби'. Кодифікація назв американських різновидів класичних стилістичних фігур гумористичного дискурсу та їх експресивний і знижений характер є цікавим лінгвостилістичним явищем американського комунікативного простору.

Ключові слова: американський гумористичний дискурс, каламбур, обмовка за Фрейдом, анантаподатон, антитеза, асоціативний механізм, оксюморон тощо.

Статья фокусирует своё внимание на лингвостилистических особенностях американского юмористического дискурса. Проведённое исследование выявляет ряд стилистических средств, которые являются комедийными разновидностями метафоры. В американских комедийных фильмах, литературе и поэзии частотно встречаются такие стилистические средства как 'забытая метафора', 'смешанная метафора', "коан-морозженое", 'метафора – травма', 'рассказ невежливой лягушки'. Кодификация названий американских разновидностей классических стилистических фигур дискурса комического и их экспрессивный и сниженный характер – интересное лингвостилистическое явление американского коммуникативного пространства.

Ключевые слова: американский юмористический дискурс, каламбур, оговорка за Фрейдом, анантаподатон, антитеза, ассоциативный механизм, оксюморон и т.д.

The article focuses its attention on the research of lingo-stylistic peculiarities of American humorous discourse, which is defined as a text with specific and extralinguistic stock of realization of inner laughing intention, intentions of profanation, funny game, and possible libido, unrolled in the dynamic social situation of laughing, joy and playful communication. The conducted research reveals a number of comic stylistic means, which are comedic varieties of metaphor. Such stylistic means as 'Metaphogotten', 'Mixed metaphor', 'Ice cream Koan', 'Blunt metaphor trauma', 'Shaggy frog story' are used quite frequently in American literature, poesy and comedy films. The codification of the names of the variants of the classic stylistic figures, utilized in the comic discourse, and their expressive and pejorative character, is an interesting phenomenon of the American communicative space.

Key words: American humorous discourse, pun, Freudian slip, anantapodaton, antithesis, associative mechanism, oxymoron etc.

Актуальністю статті постає необхідність ідентифікації механізмів комічного сучасного американського гумору. **Об'єктом** дослідження виступає сучасний американський гумористичний дискурс. **Матеріалом** для аналізу слугували фрагменти дискурсу комічного з декількох художніх творів та кінокомедій США. **Предметом** дослідження є клішовані стилістичні засоби, що є різновидами такої стилістичної фігури як комічна метафора. Мета статті – емпіричне виявлення та загальна характеристика ряду частотних стилістичних засобів, що призводять до комічного ефекту, і що є різновидами авторської або okazionalnoї метафори. **Постановка загальної проблеми та її зв'язок з науковими завданнями.** Аналіз сучасного американського гумористичного дискурсу та комплексу проблем пов'язаних з ним. **Постановка завдання.** Ідентифікація та аналіз клішованих стилістичних засобів, які використовуються у комплексних трансформаціях переключення серйозної тональності на комічну, при залученні метафори. Аналіз останніх досліджень і публікацій базується на роботах В. І. Карасика [2, с. 10-120], В. О. Самохіної [4, с. 7-220], В. Я. Проппа [5, с. 15-155], М. Л. Макарова [3, с. 15-155], М. М. Бахтіна [1, с. 20-125], які найбільш ґрунтовно дослідили проблеми дискурс аналізу в цілому, та гумористичного дискурсу зокрема. **Наукові результати.** У статті дається визначення та аналіз ряду стилістичних засобів американського гумору, проведено уточнення понять теоретичного аналізу дискурсу комічного.

Спираючись на роботи В. І. Карасика та В. О. Самохіної, що ґрунтовно висвітлили таке лінгвістичне явище як гумористичний дискурс, ми визначаємо гумористичний дискурс як комунікативне послання, що характеризується головним чином завдяки домінуючим інтенціям веселої гри, профанації та сміху доброзичливо-насмішкуватого та поблажливо-розважального плану; легкістю, влучністю та гостротою гумористичного слова, співвіднесеністю із реальними ситуаціями, непередбачуваністю сюжету, оптимізмом та образністю. На відміну від гумористичного тексту, який розглядається як статичний результат мовленнєвої діяльності, гумористичний дискурс включає динамічний процес, ситуацію (фрагмент об'єктивної реальності, на фоні якого відбувається вербальний акт комунікації) а також результат мовленнєвої діяльності [6, с. 199-200].

У цій статті ми зробимо спробу зосередити свою увагу на виявленні та аналізі ряду стилістичних засобів комічного (звісно їх кількість значно більша), притаманних американському гумористичному дискурсу, які частотно використовуються для створення комічного ефекту і є різновидами авторської чи okazionalnoї метафори.

Metaphogotten ('Забута метафора') – різновид метафори, який полягає у тому, що адресант має намір використати яскраву метафору, та несподівано забуває її і починає імпровізувати, що часто призводить до несподіваних та комічних конотацій. Інколи при цьому застосовується обмовка за Фрейдом (*Freudian slip* – "Your tits are so...do forgive me... your tea is so great!").

У кінокомедії *Animal House* (1978, режисера Джона Ландіса) розлючений декан коледжу, виховуючи своїх студентів-розбишак із братства Дельта, вигукує: *"It's time someone put his foot down around here and that foot is me!"* [10]. Декан застосовує метафору *to put the foot down* у стандартному значенні 'рішуче відмовити чи заборонити', але потім переходить до авторського тлумачення цієї метафори, кажучи, що цією 'ногою' буде він. При цьому декан має на увазі, що саме він буде тим засобом, що зупинить студентів-волоцюг. Але асоціативне сприйняття авторської метафори декана викликає комічні конотації – декан, називає себе 'ногою', тим самим він сам шиє себе у дурні та виявляє свою глупоту. Посилує комізм фрази фігура повтору діакон (двічі застосовується лексична одиниця 'foot'), та градація (посилення емоційної напруги наприкінці фрази). На когнітивному рівні спостерігається актуалізація патерну чіткого контрасту й механізм асоціативної провокації.

У сучасного американського комедійного актора та автора гумористичних оповідань Паттона Освальта зустрічаємо наступний фрагмент гумористичного дискурсу: *"But even the sweetest apple plucked from the tree of love can become a rotted, flyblown failure full of disease, maggots, and yelling. Yes, when love goes bad, it can fill an apple with yelling"* [12]. В англосаксонській культурі *Apple Tree*, вочевидь, належить до архетипів, оскільки ще з часів кельтів яблуно є символом любові, чистоти та материнства [17, с. 1]. Однак Паттон Освальд знижує пафосну архетипну метафору (*The apple from the tree of love*) і залучає такі стилістичні засоби як *Metaphorgotten*, бафос (лексичні одиниці *rotted, flyblown failure full of disease, maggots*), гіперболізацію (*an apple with yelling*), діакон (два рази застосовується лексичні одиниці *love, apple, yelling*), що призводить до комічного ефекту. На когнітивному рівні актуалізуються патерни екстраординарності й мольберту, механізм асоціативної провокації.

Mixed metaphor ('Змішана метафора') – різновид авторської чи оказіональної метафори, що характеризується невлучним поєднанням двох метафор, що виявляє глупоту адресанта і часто викликає комічний ефект. Інколи при цьому застосовується обмовка за Фрейдом (*Freudian slip*).

У кримінальній комедії *The Boondock Saints* (1999, режисера Троя Даффі) головні герої Коннор та Мерфі, католики ірландського походження, часто демонструють свою дивну ірландську логіку, застосовуючи змішані метафори: (a) "People in glass houses sink ships" (from "People in glass houses shouldn't throw stones" and "Loose lips sink ships"); (b) "A penny saved is worth two in the bush, isn't it?" (from "A penny saved is worth a penny earned" and "A bird in the hand is worth two in the bush"); (c) "Don't cross the road if you can't get out of the kitchen" (from "Why did the chickens cross the road? To get to the other side." Or maybe from "Why did the duck cross the road? To prove that he's not a chicken" and "If you can't stand the heat get out of kitchen") [18]. Використання змішаних метафор, з одного боку демонструє комплексне застосування стилістичних фігур змішаної метафори та абсурду, що робить іннуендо на дивну ірландську логіку, а з іншого боку демонструє анти іронію, оскільки по сюжету фільму не дуже розумні та дивні американці ірландського походження переграють крутих російських мафіози та занадто розумних агентів ФБР, що в цілому призводить до комічного ефекту.

Ice Cream Koan ('Коан – морозиво') – комбінований стилістичний засіб комічного, що складається із розширеної метафори та антитези (хіазму) чи абсурду, і застосовується у епіграмі чи вислові, стилізованому під дзен-буддійський коан (парадоксальне завдання учню заради просвітлення).

У художньому кінофільмі *The Gamers 2: Dorkness Rising* (2008, режисера Меттью Р.Вансіл) зустрічаємо наступний фрагмент гумористичного дискурсу від самого впертого монаха: *"Brother Silence: He who stumbles around in darkness with a stick is blind. But he who ... sticks out in darkness ... is...fluorescent"* [19]. Комізм цього псевдо-мудрого вислову полягає у комплексному застосуванні хіазму та авторської метафори, при цьому скрізь абсурдно метафоричну експлікатуру цього коану (Той, хто спотикається у темряві із палицею, той сліпий. А той хто висовується із темряви, той флуоресцентний), помічаємо й імплікатурне значення (Того, хто не є публічною особою, ніхто не помічає. А той хто є публічною особою, той має шанс). На когнітивному рівні залучаються патерни чіткого контрасту й мольберту та асоціативні механізми вивідності й провокації.

В американському комедійному серіалі, у першій серії, *Mr. Show* (1995, режисера Боба Оденкірка) пастор Джім, якого друзі пошили в дурні вдається до мудрих роздумів, які на фоні комічної ситуації, теж здаються комічними: *"Father Jim: When life gives me lemons, I make lemonade. When I ask someone for a glass of water and they give me a glass of sand, I turn it over, make a sand castle and then pretend I'm the king. If somebody throws a rock at my head, I pretend that the bruise is a faded tattoo, and that I was once a sailor and ran a sweatshop in Singapore"* [20].

Показовим прикладом псевдо коану є наступний американський хакерський коан: *A student was playing a handheld video game during a class. The teacher called on the student and asked him what he was doing. The student replied that he was trying to master the game. The teacher said, "There exists a state in which you will not attempt to master the game, and the game will not attempt to master you." The student asked, "What is this state?" The teacher said, "Give me your video game, and I will show you." The student gave him the game, and the teacher threw it to the ground, breaking it into pieces. The student was enlightened* [21, с. 1]. Комізм короткого оповідання, стилізованого під коан, є саме стилістичний засіб 'коан-морозиво', який включає в себе парадоксальний пафосний хіазм (There exists a state in which you will not attempt to master the game, and the game will not attempt to master you) та імплікатурну метафору (state of playing videogame and non playing videogame). Кінцівка короткого оповідання знижена та несподівана, що свідчить про застосування стилістичної фігури бафос.

Blunt Metaphor Trauma ('Метафора – травма') – стилістичний засіб комічного, різновид оказіональної метафори, що створюється, зазвичай, іноземцями, які не оволоділи американським варіантом англійської мови у достатній мірі, і перекладають ідіоми та метафори з помилками.

У науково фантастичному бойовику *Demolition Man* (1993, режисера Марка Брамбілла), де грає Сільвестер Сталлоне (John Spartan) та Сандра Баллок (Lenina Huxley), Хакслі наслідуючи американську англійську

Спартана постійно помиляється з метафоричними ідіомами і досить часто її помилкові метафори (метафори-травми) несуть сексуальні конотації, наведемо декілька прикладів: (a) Huxley: Simon Phoenix really matched his meat! You really licked his ass!

Spartan: Huxley? Huxley: Yes! Spartan: "That's met his match, and kicked, **kicked his ass!**"

(b) Huxley: Why don't you take your job, and shovel it?

Spartan: Take this job and shovel it"? Close enough [22].

У діалозі (a) замість американської метафори *to meet the match* 'зустріти рівного по силі суперника', Хакслі застосовує *to match the meat*, що може означати 'відповідає своєму м'ясу', а замість *to kick the ass* застосовує *lick the ass*, що надає її фразі комічні конотації брудного гумору.

У діалозі (b) запитання Хакслі, яке вона вживає у значенні 'Чому б тобі рішуче не позбутися своєї роботи', через застосування багатозначної лексичної одиниці *to shovel*, перетворюється у розширений каламбур, оскільки *to shovel*, окрім прямого значення 'копати лопатою' може мати грубе сексуальне значення, може означати 'посадити в бугцегарню' (запозичення з британського кокні), 'послати у Радянський Совок', 'нести нісенітницю' тощо.

У науково фантастичній кінострічці 2010: The Year We Make Contact (1984, режисера Петера Хіамса) російський космонавт постійно плутає прості англійські метафори: "It's a piece of pie ... It's as easy as cake", а американський астронавт виправляє його: "Cake ... Pie" [23].

Висновки. З 2000 х років поширився процес номінації та кодифікації термінології американських клішованих стилістичних засобів, які частотно використовуються в американському дискурсі комічного. Більшість стилістичних засобів комічного, що пов'язані із концептом "пам'ять", і які нам вдалося виявити у процесі дослідження у комунікативному просторі США, а саме 'Crazy Memory', 'Faking Amnesia', 'Sexy Distraction', 'Forgetful Jones', 'Old Age Memory' виявляють та висміюють такі вади як 'забутливість', 'неуважність', 'глухота', і є різновидами стилістичних фігур анантаподатон, абсурд, комічний обман, мають не класичні (латинські, грецькі або французькі), а експресивні публіцистично знижені назви, що мають розмовно-побутові назви ('Forgetful Jones', 'Old Age Memory') та свідчать про тенденцію пейоризації термінології американської лінгвостилістики комічного. Кодифікація назв американських різновидів стилістичних фігур, що призводять до комічного ефекту, є цікавим лінгвостилістичним явищем американського комунікативного простору. Перспективами аналізу є подальше виявлення, класифікація та аналіз, суто американських лінгвостилістичних засобів створення комічного ефекту.

Література:

1. Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура Средневековья и Ренессанса. / Михаил Михайлович Бахтин. – М. : Мысль. –1979. – 280 с.
2. Карасик В.И. Язык социального статуса / В. И. Карасик. – М. : Гнозис, 2002. – 389 с.
3. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / Михаил Львович Макаров. – М. : ИТДГК Гнозис, 2003. – 280 с.
4. Самохина В. А. Современная англоязычная шутка. Монография / Виктория Афанасьевна Самохина. – Харьков : Харьковский национальный университет имени В.И. Каразина, 2008. – 355 с.
5. Пропп В. Я. Проблемы комизма и смеха. Ритуальный смех в фольклоре (по поводу сказки о Несмеяне) / Владимир Яковлевич Пропп. – М. : Лабиринт, 1999. – 288 с.
6. Харченко О. В. Американський дискурс комічного (на матеріалі комедійних фільмів, художніх та публіцистичних творів ХХ й ХХІ сторіч) : монографія // Олег Валентинович Харченко. – Київ : Сталь, 2010. – С. 355.
7. Красных В. В. "Свой" среди "чужих": миф или реальность / Виктория Владимировна Красных. – Москва: Гнозис, 2003. – 375 с.
8. Кубрякова Е. С. Память и ее роль в исследовании речевой деятельности // Текст в коммуникации. – М., 1991. – С. 4-21.
9. Breadhead Berkeley. Bloom County. 1989 / [Electronic resource]: American comic strip / Berkeley Breadhead – Режим доступу: http://tropes.wikia.com/wiki/Crazy_Memory (22.12.2012) – Crazy Memory.
10. Landis John. National Lampoon's Animal House. Universal Pictures. USA. 1978. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/National_Lampoon%27s_Animal_House (10.11.09) – National Lampoon's Animal House.
11. Pritikin Greg. Surviving Eden 2004 / [Electronic resource]: American comedy film / Greg Pritikin – 89Mn – Cineville – Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=wyVJbHeulIM> (15.01.2013)
12. Oswald Patton. Dating a stripper is a recipe for perspective. 2008 / [Electronic resource]: short story / Patton Oswald. – Режим доступу: http://www.lastfm.ru/music/Patton+Oswald/_/Dating+a+Stripper+Is+a+Recipe+for+Perspective:+An+Essay+from+Things+I've+Learned+from+Women+Who've+Dumped+Me (9.01.2013) – Dating a stripper is a recipe for perspective
15. Smith Rebecca. Life lists. 2013 [Electronic resource]: short stories / Rebecca Smith – Режим доступу <http://lifelistsblog.wordpress.com/2008/09/24/16-interesting-quotes-on-relationships/> (10.01.2013) – Life lists.
17. Sapere Aude. Celtic meaning of the Apple Tree. 2013. / [Electronic resource]: opinion article / Aude Sapere – Режим доступу: <http://www.whats-your-sign.com/celtic-meaning-apple-tree.html> 910.01.2013) -Celtic meaning of the Apple tree
18. Duffy Troy The Boondock Saints. 1999. / [Electronic resource]: action movie / Troy Duffy -108Mn-Indian Pictures – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/The_Boondock_Saints (10.01.2013) The Boondock Saints–
19. Vancil R. Matthew. The Gamers 2: Dorkness Rising. 2008 / [Electronic resource]: feature film / Matthew R. Vancil -105Mn – Dead Gentlemen Production — Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/The_Gamers_2:_Dorkness_Rising (10.01.2013)

20. Odenkirk Bob. Mr. Show 1995. / [Electronic resource]: American sketch comedy series / Bob Odenkirk – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Mr._Show (10.01.2013) – Mr. Show with Bob and David.
21. Raymond S. Eric Hacker Koan 2013 / [Electronic resource]: Jargon File Koans / Eric S. Raymond – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Hacker_koan (10.01.2013) Hacker Koan
22. Brambilla Marco. Demolition Man 1993. / [Electronic resource]: science fiction action film / Marco Brambilla – 115Mn – Warner Bros. – Режим доступу: <http://www.imdb.com/title/tt0106697/quotes> (10.01.2013)
23. Hyams Peter. 2010: The Year We Make Contact 1984 / [Electronic resource]: science fiction film / Peter Hyams – 115Mn – Metro-Goldwyn-Mayer – Режим доступу: [http://www.imdb.com/find?q=2010%3A+The+Year+We+Ma ke+Contact&s=al](http://www.imdb.com/find?q=2010%3A+The+Year+We+Make+Contact&s=al) (10.01.2013)